

Kırsal Yerleşmeler

YERLEŞME

- Batı dillerinde **settlement (İng)**, **habitat (Fr.)**, **siedlung (Alm.)** şeklinde karşılık bulan yerleşme; iskân sözcüğü ile de anılmaktadır. Kökü Arapça olan bu sözcük, yurtlandırma, sabit bir yerde oturma anlamına gelmektedir.
- Yine aynı kökten gelen meskûn; oturan, şenlenmiş, yurt edinilmiş yer anlamını taşıırken; mesken; ikametgâh, konut olarak karşılık bulmaktadır.

YERLEŞME

- M.Ö.10 bin yıllarından itibaren başlayan Neolitik Çağ'da ortaya çıkan besin üreticiliği, yerleşik hayatın da kapılarını açmıştır.
- Güneybatı Asya'nın Mezopotamya Bölgesi'nde;
- Zagros Dağları'nın eteklerinde (Cermo),
- Filistin'de (Eriha),
- Anadolu'da (Hacılar ve Çatal Höyük),
- Orta Amerika'da (Teotihuacan'da Aztek, Yucatan'da Maya uygarlıkları),
- M.Ö. 9 bin ilâ 5 bin yılları arasında, tarımla birlikte yerleşik hayatın izlerine rastlanılan yerlerdir.

YERLEŞME COĞRAFYASI (Nedir?)

- Yerleşmelerde Sit, Situasyon, Fizyonomi, Fonksiyon Kavramlarının Açıklanması
- Belli bir süreç içinde insanların ortaya çıkardığı yerleşmelerin; kökenlerini, gelişim ve değişimlerini, kuruluş yeri özelliklerini (**sit ve sitüasyonunu**), görünümünü (**fizyonomi veya morfoloji**), işlevlerini (**fonksiyon**), dağılışı ve paternlerini araştıran bir coğrafya alanıdır.
- Kökü Latince'ye dayanan **sit (site) ve sitüasyon (situation)**, yerleşme konusunun önemli iki kavramıdır.

YERLEŞME COĞRAFYASI (Nedir?)

- **Sit** bir yerleşmenin değişmeyen, sabit yerini ifade eder. Buna kuruluş yeri de denilebilir.
- İnsanlar, bir yerde yerleşmelerini oluştururlarken bazı gereksinimlerine cevap verecek özellikler aramışlardır. **Su temini, korunma/savunma, ekonomik faaliyet alanı bunların başında gelir.**
- **Sitüasyon**, yani konum değişebilir bir niteliktir. Benzer sitlere sahip olsa bile yerleşmeler, konum itibarıyla birbirinden ayrılabilir. Çünkü yerleşmenin konumu, dünyanın veya bir bölgenin zamanla değişen nüfus, idari, siyasi ve ekonomik güç alanları ile ana yol güzergâhlarına göre durumuna göre belirlenir.

YERLEŞME COĞRAFYASI (Nedir?)

- Bir zamanlar çok canlı olan alanlar arasındaki ana yol güzergâhları üzerinde bulunan bir yerleşme, bu elverişli konumunu zamanla yitirmiş olabilir.
- Buna karşılık dünya veya ülkenin yeniden ortaya çıkan düzeninde işlek yollar üzerinde, çeşitli faaliyetlerin kendini gösterdiği kimi yerleşmelerin önemi artabilir.
- **Örneğin;** Türkiye’de bir zamanlar yelkenlilerin uğradığı, mal ve insanların toplandığı Efes, Milet, Kaunos, Troya gibi kıyı kentleri, gerek limanlarının dolması, gerekse ticaret yol ve yöntemlerinin değişmesi nedeniyle önemlerini yitirmişlerdir.

YERLEŞME COĞRAFYASI (Nedir?)

- Yerleşme açısından **fizyonomi veya yerleşme morfolojisi**
- Yerleşmenin plânı, dışarıdan görünümü, büyüklüğü ve oraya has nitelikleri anlaşılır. Yerleşme ne şekilde yayılmıştır? Bu plânına, şekline nasıl yansımıştır? Evlerin görünüşleri ve yerleşmeyi oluşturan donanımların özellikleri nelerdir?
- **Fizyonomi veya yerleşme morfolojisi, bir anlamda yerleşmenin insan zihninde uyandırdığı maddi izlenimlerdir.**

YERLEŞME COĞRAFYASI (Nedir?)

- ***İşlev (fonksiyon)***, genel olarak bir yerleşmedeki faaliyet ve faydalanmaları anlatan, onun ekonomik ve sosyal hayat alanına ait bir kavramdır.
- Bu kavram bir yerleşmede yaşayanların geçimlerini sağlamak, kişisel ve toplumsal bazı ihtiyaçlarını karşılamak gayesiyle, günün belirli saatlerinde çalıştıkları, bir araya geldikleri faaliyet alanlarını ifade etmektedir. Kırsal yerleşmelerde tarım, hayvancılık, ormancılık, su ürünleri yetiştiriciliği ve avcılığı, fonksiyon olarak belirir.

YERLEŞME COĞRAFYASI (Nedir?)

- Yerleşmelerin **mekânsal dağılımı** ve örüntüsü (paterni)
- Yerleşmeler, farklı fiziki ve beşeri nedenlerle, bir alanda değişik dağılıő düzenleri ve örüntüleri ortaya koyar. İşte bu değişik dağılıő ve paternlerin belirlenmesi, nedenlerinin saptanması, ülke düzenleme çalışmalarında, önemli bir yer tutmaktadır.

Yerleşmelerde İdari Tasnif ve Coğrafi Tasnif

- *Yerleşmelerde İdari tasnif ve Coğrafi tasnif birbirinden farklı şeylerdir.*
- **İdari Birim Olarak**
- Ülke:
- İl: (Vilayet) Kendine bağlı ilçelerle ilgilenir
- İlçe: Kaza) Kendine bağlı bucaklarla ilgilenir
- **Bucaklar: (Nahiye)** Kendine bağlı köylerle ilgilenir
- Beldeler: Kendi sınırları içinde mahallelerden oluşur
- Köyler: En küçük idari birimdir. Kendinden küçük birimlerle de ilgilenir.
- **Coğrafi Birim Olarak**
- Şehir
- Kasaba
- Köy

- Mahalle

- Mezra

- Kom

- Oba

- Yayla

- Güzle

➤ **KÖY**

➤ **BUCAK**

➤ **İLÇE**

➤ **İL**

Köy nedir? Köy Kanunu Nedir?

- Köy, muhtar ile tüzel kişiliğe sahip mahalli idare teşkilatının en küçük yerleşim yeridir. Köy kanunu ile merkezi idareyle olan münasebetleri düzenlenmiştir.
- 442 sayılı Köy kanuna göre, nüfusu 2000'den aşağı olan yerler köydür. Köyü, muhtar ve köy ihtiyar meclisi idare eder. Bunlar, seçmenler tarafından beş senede bir seçilir. Köyün öğretmeni ile imamı köy ihtiyar heyetinin tabii üyesidir.
- Köyü idari ve coğrafi açıdan iki şekilde ele alırız. İdari olarak köyün bir sınırı vardır. Tarım arazilerini, merasını hatta bir kısım hazine arazisini içerir. Köy sınırları geçmişten gelen kullanım alanıyla ilgilidir. Köylerin sınırları çoğunlukla bir fiziki engelle belirlenir. Bu bir akarsu boyu, su bölümü çizgisi veya suni bir engel olabilir. Örneğin: Karayolu.

Köy nedir? Köy Kanunu Nedir?

- **Madde 1** - Nüfusu 2000'den aşağı yurtlara (köy) ve nüfusu iki bin ile yirmi bin arasında olanlara (kasaba) ve yirmi binden çok nüfusu olanlara (şehir) denir. Nüfusu iki binden aşağı olsa dahi belediye teşkilatı mevcut olan nahiye, kaza ve vilayet merkezleri kasaba itibar olunur. Ve Belediye Kanununa tabidir.
- **Madde 2** - Cami, mektep, otlak, yaylak, baltalık gibi orta malları bulunan ve toplu veya dağınık evlerde oturan insanlar bağ ve bahçe ve tarlaları ile birlikte bir köy teşkil ederler.
- **Bucak nedir? Bir yöneticisi var mıdır?**
- Bucak idarî bakımdan oluşturulmuş bir birimdir. Günümüzde herhangi bir fonksiyonel özelliği bulunmamaktadır. Kendisine bağlı köyler ve belediler bulunur.
- Bucağın ismi kendine bağlı köylerden birinin ismi olabilir ama tamamen farklı bir isim de olabilir.
- Her ilçe aynı zamanda Bucak merkezidir. Başka bucakları olmaya da bilir.
- Eskiden Bucakları kontrol eden bir Bucak Müdürü atanırdı. Şuan sadece Bucak idari sınıflamalarda kullanılan bir terimdir.

Belde

- Bir yerde belediye teşkilatının olması oranın kırsal yerleşme özelliğinde olmadığı anlamına gelmez. Belediye teşkilatı sadece kendi bulunduğu alan ile ilgilenir. Bir belediye çevresine hizmet götürmek zorunda değildir. Günümüzde belediye teşkilatının kurulabilmesi için **5000 nüfus** kriteri geçerlidir. Eskiden bu nüfus **2000 idi**. Nüfusu 2000'i geçen bir yerleşmede belediye teşkilatı kurulurdu. Bir köy yerleşmesi 2000 nüfusunu geçtiğinde belediye teşkilatı kurulmak zorunluluğu vardı. Belediye teşkilatının burada kurulması o yerleşmenin köy (beldeli köy) statüsünden çıkmasına neden olamaz.
- 2000 nüfus kriterine göre belediye teşkilatı kurulmuş olan bir yerleşmenin nüfusu 2000'in altına düşerse belde statüsü kaldırılır. Belediye teşkilatının bu yerleşmeden kaldırılmaması için ise bu köy yanındaki başka bir köy ile birleşip nüfusunu korursa ancak o zaman beldelik vasfı kaldırılmaz.

Kasaba

- Kasaba coğrafi bir terimdir. Bir kasaba hangi andan itibaren bir şehir durumuna gelebilir, onun sınırını çizmek görecelidir. Kasabanın tanımı net değildir. Ama çeşitli özellikleriyle şehir ve kırsal yerleşmelerinden ayrılır.
- Kırsal yerleşmelerinde iş kollarında çeşitlenme yoktur. Ekonomik aktivite bitkisel üretim veya hayvansal üretim olabilir.
- Şehirlerde ise iş kolları ve ekonomik faaliyetler çeşitlenmiştir.
- Kasabalar aslında kırsaldaki faaliyetler haricinde insanların en temel şehirsal ihtiyaçlarını karşılayabileceği fonksiyonlara sahip olan yerleşmelerdir.
- Bir yerleşmeye ilçe ve belde gibi idari statüler verilmesi oranın şehir olacağı anlamına gelmez.
- Ancak bir takım hizmet kollarının bu statüye bağlı olarak kurulmasıyla bir takım şehre özgü iş kolları ve binalar da kurulmaya başlar.
- Böylelikle zaman içinde o yerleşmenin şehir yerleşmesine doğru gelişmesi beklenebilir.

KIRSAL YERLEŞMELERİN DAĞILIŐINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER/YERLEŞME LOKASYONU (Yerleşme Kuruluş Yeri Seçimi)

- Bir yerleşmenin doğabilmesi için, bazı gereksinim ve zorunlulukların karşılanmış olması gerekmektedir.
- Çok ender durumlarda yerleşme yeri seçimi gelişigüze'dir.
- **İlk insan** toprağa ve doğaya bugünkünden çok daha yakın yaşıyordu.
- En uygun yerde evini yapmanın ötesinde, yerleşmenin gelişmesine zemin hazırlayacak yerleri bulmaya çalışıyordu.
- Zira geçen zamanla birlikte bu etmenlerden bazılarının işlevinin sona ermesi mümkün olmaktadır. Bununla birlikte binlerce yıldır ilk kurulduğu yerde varlığını sürdüren yerleşmeler de yok değildir.

KAYNAKÇA

- KARAGEL,, D. (2017). Kır Yerleşmeleri Ders Notları. Hatay.
- TANOĞLU, A. (1969). Nüfus ve Yerleşme, İstanbul.
- TOLUN-DENKER, B. (1977). Yerleşme Coğrafyası, Kır Yerleşmeleri, İstanbul Üniv Yay. No: 2275, İstanbul.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (2007). Beşeri Coğrafya, İnsan Kültür-Mekan, Çantay Yayınevi, İstanbul.